

ОӘЖ 371

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ТҮСІНУДЕГІ ӨЛКЕТАНУ ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ ЫҚПАЛЫ

Жағыпар Әлихан Құрманғазыұлы

alixan.zhagypar@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУМ010 - «Математика» мамандығының магистранты

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж.К.Дюсембина

Мақалада математика сабағында өлкетану элементтерін пайдалану мүмкіндіктері қарастырылады.

Кілтті сөздер: математика, өлкетану, мектеп, оқулық, отан, таным, тәрбие, қызығушылық, даму.

Білім беру жүйесіндегі бүгінгі күндегі өзгерістер Отандық тарихтан білім беруде оқытудың ғылыми және әдістемелік деңгейін көтеруді талап етеді. Туған жері мен елінің, халқының өткен өмірі мен бүгінгі тіршілігін оқытып үйрету оқушыларды азаматтық пен ұлтжандылыққа, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелейді, жеке тұлғаның дамуына септігін тигізеді.

Өлкетану - бұл қоршаған әлемді қабылдауға, оқуға деген қызығушылықты қалыптастыруға және дамытуға негізделген оқушылардың білімін қалыптастыруға ықпал ететін тиімді құрал. Өз өлкесінің, қаласының, елінің табиғатын терең білу балалардың оқуын саналы етіп, олардың адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеуге ықпал етеді. Бұл бағыттағы мұғалімнің жұмысы жүйелі түрде қайталанып, әр түрлі көрнекі материалдарды қолдана отырып, оқу және сыныптан тыс өлкетану жұмыстарының үнемі байланыста болған жағдайда ғана тиімді. Өлкетанудың оқу жоспары басқа пәндермен байланысын жүзеге асыра отырып, шығармашылық белсенділікті, экологиялық сананы, сондай-ақ бастауыш мектеп оқушыларының танымдық белсенділігі мен оқу білімдерін жандандыру қажеттілігін тиімді арттыруға болады.

Барлық мектеп пәндерінің ішінде математика ерекше орын алады. Оны ақылгимнастикасы деп атайтыны да кездейсоқ емес. Математика дұрыс, логикалық нақты ойлауға үйретеді. Математика

сабақтарында өлкетану мәселелерін шешу оқушыларды белгілі бір процестің, объектінің жаңа деректері мен сипаттамалары мен таныстырып қана қоймай, сонымен қатар оқудағыларындамытады.

Өлкетану мазмұнының міндеттерін құрастыру оқушылардың қолда бар білімдерін практикада пайдалану бойынша танымдық қызметінің таландырады және жандандырады. Өзара байланысты қамтамасыз етеді, туған өлкенің табиғат объектілері мен

қоғамы туралы білімді жинақтайды және жүйелейді, оларға тұлғасын пат береді. Өлкетану материалдарын пайдалану арқылы бастауыш сынып оқушыларына математикалық білім беруді белсендіру моделі дүниетанымның дамуына ықпал етеді.

Негізгі мектеп математикасының курсы оқушылардың математиканың дүниетанымдық аспектілерін байқауына, математикалық идеялардың генезисі мен кейбір математикалық жаңалықтарға жету жолдарын түсінулеріне жағдай тудыра алады. Осылайша, математикалық білім беруді гуманизациялау сияқты қазіргі мектептің маңызды идеяларының бірі іске асырылады.

Өлкетану мәселелерін кез-келген тақырыпта құрастыруға болады және сабақтың кез-келген кезеңінде қолдануға болады. Арифметикалық амалдар, өлшем бірліктері қайталанатын, шамалар салыстырылатын 6-сыныптағы алғашқы сабақтарға №1 есеп өте қолайлы. Мұндай есептің шешімі оқушылардың бастауыш мектепте алған математикалық білімін тексеріп қана қоймай, сонымен бірге туған өлкенің территориясы туралы түсінік қалыптастырады.

№1 есеп. Солтүстіктен оңтүстікке Ақтөбе облысы 750 км-ге созылады, ал батыстан шығысқа 890 км. Аймақ батыстан шығысқа қарай солтүстіктен оңтүстікке қарай қанша шақырымға созылады?

Бұл тапсырманың маңызды құрамдас бөлігі - бала жай проблеманы ойлап қана қоймай, нақты фактілерді қолданып, проблеманың шешімін дайындауы, дизайнымен айналысуы және сыныптастарына осы есептің түсіндірмесін дайындауы керек.

Бұл әдіс оқушылардың математикалық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді және жобалық-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруға көмектеседі. Ақпаратты іздеу және тапсырмаларды құрастыру процесі шығармашылық ойлауды дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар жеке тұлғаның азаматтық қасиеттерін қалыптастырады, туған жерге деген сүйіспеншілікті тәрбиелейді.

Математика сабақтарында өлкетану материалдарын қолдану оқушының дамуына ықпал етеді, жауапкершілікті, білімқұмарлықты тәрбиелейді, туған өлкесінің тарихына қызығушылықты оятады және өз Отаны туралы білімдерін кеңейтеді, ал ең бастысы білімді практикада қолдану бойынша танымдық қызметті ынталандырады және жандандырады.

Өлкетану - туған өлкенің көрінісі. Бұл үлкен қала болсын, кішкентай ауыл болсын, оның өз тарихы бар. Математика мен өлкетанудың ортақ ештеңесі жоқ сияқты. Бірақ, тәжірибе көрсеткендей, Отан туралы идеяларды, патриоттық сезімдерді қалыптастыру, туған жерге деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу үшін сабақта жергілікті өлкетану материалдарын қолдану үлкен маңызға ие. Математика өлкетанудың сандық материалын ассимиляциялау үшін қол жетімді етуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде студенттер қоршаған әлемді тұтас қабылдауды қалыптастырады. Айта кету керек, барлық сынып оқушылары өздерінің туған өлкелері туралы айтылған мәселелерді үлкен қызығушылықпен шешеді.

Қазіргі уақытта білім беруде мәдениет тарихын, туған өлкенің табиғатын зерттеуге деген қызығушылықтың артуы байқалады. Өлкені зерттеу адамға ол жай ғана түсінгеннен әлдеқайда көп нәрсе береді. Бастапқы кезең-пропедевтикалық курс, ол айналасындағы әлемнің маңыздылығын түсінуге көмектеседі. Өлкетану қағидаттарында қарапайым сабақтар құрылуы керек. Өкінішке орай, көптеген мұғалімдер өлкетану сабағын тек саяхаттар ұйымдастырумен және аймақты зерттеу бойынша үйірме жұмыстарымен шектейді.

Жақында білім берудің барлық деңгейлерінде өлкетану мен экологияға үлкен көңіл бөлінді. Осыған байланысты туған өлкенің табиғатымен, оның қазіргі жағдайымен және адамның қоршаған ортаға әсерімен жақынырақ танысу қажеттілігі туындайды.

Бастауыш мектепте экологиялық білім берудің негізгі мақсаты-қоршаған орта туралы, ауданның өсімдіктер мен жануарлар әлемінің биологиялық әртүрлілігі туралы білім беру ғана емес, сонымен қатар табиғи ортадағы балалардың экологиялық санасы мен мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру. Бастауыш мектеп мұғалімі "Біздің айналамыздағы әлем" ді Өлкетану пәні арқылы бастауыш оқушының ойлау, қиял, үйлесімді сөйлеу және шығармашылық дамуына қолайлы жағдай жасайды. Өлкетану арқылы танымдық зияткерлік

белсенділікті, шығармашылық белсенділікті дамытуға ықпал етуге болады, ең бастысы басқа пәндермен үйлестіре білу қажет, мысалы: математика. Бастауыш сынып мұғалімі табиғатты, туған өлкенің тарихын ескере отырып және өлкетану принципін іске асыра отырып, сабақты тапсырмалармен жоспарлап байыта алады.

Өлкетану принципі өлкетану білімін білім берудің бірінші сатысының барлық пәндерінде жүйелі түрде қолдануды қамтиды. Бірінші саты (1-4 – сыныптар) – бұл оқушылардың тұрақты танымдық қызығушылықтары мен шығармашылық қабілеттерін, өзіндік оқу іс-әрекеті дағдыларын дамытуды қамтамасыз ететін жалпы білім беру дайындығының бастапқы кезеңі. Ол оқушының өмірдің әртүрлі салаларындағы құзыреттілігін қалыптастыруға және оқуға тұрақты мотивацияға бағытталған. Өлкетану-бұл мектептің өмірмен байланысын жүзеге асырудың ең мықты құралы.

Мектептегі өлкетану туған жерді жан-жақты зерттеуді қамтиды. Тәжірибелер көрсеткендей, көптеген студенттер өздерінің туған өлкелері туралы айтылған мәселелерді үлкен қызығушылықпен шешеді. Өлкетану принципін жүйелі түрде жүзеге асыру теориялық білім мен дағдыларды байланыстыруға көмектеседі. Математика сабағында өлкетану материалын қолдану балалардың танымдық қажеттіліктерін жандандыруға ықпал етеді. Өлкетану сипатындағы деректерді қамтитын тапсырмалар мен есептерді шешу шығармашылық, логикалық, сыни ойлау мен эрудицияны дамытуға көмектесіп, сонымен қатар ойлау қабілетін кеңейтеді.

Математика сабағында өлкетану есептері нақты және кең түрде қарастырылмаған. Сондықтан болар мұғалімдердің міндеті өлкетануды математикамен байланыстыру болып тұр. Өлкетану материалын жасауда қойылатын талаптар:

- Сюжеттер мен сандық есептер қоршаған шындықтың әртүрлі аспектілерін көрсетуі, танымдық, тәрбиелік сипатқа ие болуы, оқушылардың математикаға деген қызығушылығы мен махаббатын оятуы керек.
- Тапсырманың мазмұны қысқа, бірақ студенттерге түсінікті болуы керек. Мәселенің математикалық жағы оны түсіндіретін қажетсіз түсініктемелермен болмауы керек.
- Сандық материалды математикадағы осы сыныптың бағдарламасына сәйкес қатаң түрде таңдау керек.
- Тапсырма мәтінінде аталған сандарды жазу үшін тек қабылданған қысқартулар қолданылуы керек. Сөздерді ерікті түрде қысқартуға болмайды.

Математика сабақтарында туған өлкенің тарихымен байланысты материалдарды қолдана отырып, студенттердің күндер мен оқиғаларды міндетті түрде есте сақтау мақсаты қойылмайды. Ең бастысы - балаға әр адамның өмірі тарихтың бір бөлігі екенін түсінуге көмектесу және келесі ұрпақтар қандай әлемде өмір сүретіні жайлы ой қалыптастыру. Туған өлкесін зерттеуге ынталы балалар бағдарламалық материалды оңай үйренеді, белгілі бір білім, дағды алады. Математика сабағына өлкетану элементтерін қосу оқу процесін қызықты етеді, балалардың көңіл-күйін көтереді, материалды игерудегі қиындықтарды жеңуге көмектеседі. Осылар арқылы оқушы оқу пәніне қызығушылық танытады.

Математика сабақтарында өлкетану элементтерін қолданудың өзектілігі

- сабақтардағы оқытудың әртүрлі нысандары педагог пен оқушылардың өзара іс-қимылын тиімді ұйымдастыруға, олардың қарым-қатынасының өнімділігін арттыруға, шынайы қызығушылығына мүмкіндік жасайды;
- өлкетану материалында тәрбиеге қосар үлесі және білім беру мүмкіндіктері бар;
- өлкетану материалдарын қолдану барысында балалар қоршаған әлемнің заттары мен құбылыстары туралы әртүрлі білім алады;
- өлкетану материалы балалардың байқағыштығын және заттардың қасиеттерін анықтау, олардың маңызды белгілерін анықтау қабілетін дамытады;
- сабаққа өлкетану элементтерін және оларды қолдана отырып ойын сәттерін қосу оқу процесін қызықты етеді;
- өлкетану материалы балалардың ойлау қабілетін, зейінін, шығармашылық қиялын жетілдіре отырып, олардың ақыл-ой дамуына үлкен әсер етеді.

Математика сабақтарындағы өлкетану элементтері оқушылардың білімінің тиімділігіне, олардың тұлға ретінде дамуына оң әсер етеді, тәрбиелік сипатта болады деген қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Мұндай мәселелерді шешу көкжиектің кеңеюіне ықпал ете қоймай, математиканы қоршаған ортадағы шындықпен байланыстырады.

Өлкетану объектілері табиғат, өткен тарих, өнер, мәдениет болып табылады. Мұның бәрі әртүрлі ғылымдардың объектілері, сондықтан оларды зерттеуде тиісті білім салаларына тән әртүрлі әдістер қолданылады.

Өлкетану материалы сабақтың мазмұнын байытады, оның материалын неғұрлым сенімді, әр оқушыға жақын етеді. Адамның мектеп жылдарында алған туған жері туралы білімі өмірінің соңына дейін сұранысқа ие болады. Шынында да, Елорданың немесе тіпті басқа елдердің тартымдылығына қарамастан, адамдардың басым көпшілігі өздерінің "кіші Отанында" өмір сүріп, жұмыс істейді.

Оқу іс-әрекетін ынталандыру деңгейін арттырумен қатар, Туған жер туралы материалдарды сабаққа қосу басқа мағынаға ие:

- оқушы тұлғасының әлеуметтенуі;
- рухани-адамгершілік мәдениет деңгейін арттыру;
- патриоттық сезімге, "кіші отанға" деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

Өлкетану материалын қолдана отырып есептерді шешу оқушылардың өлкетану бойынша білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді, математикаға деген қызығушылығын оятуға ықпал етеді, шығармашылық ойлауды дамытуды жалғастырады, есептерді шешуге жауапты көзқарасты қалыптастырады деген қорытындыға келдім. Сонымен қатар, Тәуелсіздік, жауапкершілік, туған жерге, өзінің кіші отанына деген сүйіспеншілік сияқты қасиеттер қалыптасады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Орта мектепте математиканы оқыту әдістемесі: Жеке әдістеме / құраст . В. И. Мишин-М.: Білім, 1987 ж.
2. Колягин Ю. М. математиканы оқытудағы есептер: I бөлім: Математикалық есептер оқушыларды оқыту және дамыту құралы ретінде. – М.: Ағарту, 1977. – 110.
3. Математикалық және жаратылыстану-ғылыми білім беруді модернизациялаудың өзекті мәселелері: материалдар екінші аймақ. ғылыми.- әдістемелік. конф., г. Балашов, 8 сәуір 2011 ж. / жалпы ред. О. А. Фурлетова. — Балашов: Николаев, 2011. — 104 с.
4. Математика. Жалпы білім беретін 6-сыныбына арналған оқулық. Екі бөлімді/Т.А.Алдамуратова, Т.С.Байшоланов, Е.С.Байшоланов.4-бас.- Алматы:Атамұра,2015.-224 бет.
5. <https://urok.1sept.ru/articles/595879>